

Мукачівський державний університет

Гуманітарний факультет

Кафедра психології

Дипломна робота

ОС «Бакалавр»

на тему: Особливості самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою (на прикладі тютюнопаління)

Виконав: студент 5 курсу,
групи ПП-51(з), напряму підготовки
6.030103 Практична психологія

Кека К.Д.

Керівник: Костю С.Й.

Рецензент: Мочан Т.М.

Мукачєво-2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ З АДИКТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ	
1.1 Суть самосвідомості як психологічного утворення.....	6
1.2 Характеристика основних складових самосвідомості особистості.....	15
1.3 Адиктивна поведінка як специфічний тип девіантної поведінки.....	19
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ З АДИКТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ	
2.1 Організація і процедура дослідження	27
2.2 Аналіз результатів дослідження та їх інтерпретація.....	32
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Особливої актуальності останнім часом набувають питання здорового способу життя молоді. В останні десятиліття особливо гостро постала проблема адиктивної поведінки молоді, пов'язаної з вживанням різноманітних психоактивних речовин. Соціальні, економічні та медичні наслідки адиктивної поведінки молоді є однією з найбільш гострих проблем у всьому світі. Феномен адикції (узалежнення) від будь-якої психоактивної речовини – це фактично саморуйнівна поведінка, яка закономірно призводить до незворотних змін психіки, функціонування внутрішніх органів і систем та до деградації особистості.

Більшість студентської молоді палить тютюн. Експерти ВООЗ вважають тютюнопаління «педіатричним» захворюванням, і, якщо лікарі багато уваги приділяють профілактиці вірусних інфекційних захворювань, то про смертельний ризик цієї епідемії мало хто говорить. Епідемія поширюється шляхом реклами і пропаганди, на які тютюнові компанії витрачають величезні кошти. Тому важливим аспектом нашого дослідження стало вивчення особливостей самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою, яка проявляється саме в тютюнопалінні.

Проблемою адиктивної поведінки та самосвідомості займалися багато як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників у різних галузях науки, зокрема психології. Методологічну і теоретичну основу становили праці І.П. Анохіної, Р. Бернса, Л.І. Божович, С.В. Горянської, Е.В. Змановської, І.С. Кона, Ц.П. Короленко, Н.С. Курек, Л.Г. Леонової та ін.

Адиктивна поведінка студентів розглядається як одна з форм девіантної поведінки, що виражається в прагненні до відходу від реальності шляхом зміни свого психічного стану за допомогою прийому психоактивних речовин. Самосвідомість студентів з адиктивною поведінкою має свої особливості і саме на виявлення цих особливостей спрямоване наше дослідження.

Відсутність спеціальних знань і навичок здорового способу життя, а також своєчасних соціально адаптивних стратегій поведінки в дорослої частини населення - батьків, педагогів, - не дозволяє їм надавати результативну виховну дію, психологічну та соціальну підтримку. Стрімке зростання кількості студентів з адиктивних поведінкою і висока соціальна значущість проблеми характеризує вивчення даного питання як одного з центральних у сучасній психолого-педагогічній літературі, що й зумовило вибір теми дипломного дослідження: «Особливості самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою (на прикладі тютюнопаління)»

Об'єкт дослідження – самосвідомість студентів.

Предмет дослідження – особливості самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою.

Мета дослідження - полягає у теоретичному розкритті та емпіричному дослідженні психологічних особливостей самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою (на прикладі тютюнопаління).

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі основні **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні основи дослідження самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою.
2. Охарактеризувати основні складові самосвідомості особистості.
3. Емпірично дослідити психологічні особливості самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою (на прикладі тютюнопаління).

Методи дослідження:

- Теоретичний аналіз і систематизація науково-теоретичних та методичних джерел.
- Емпіричні методи – стандартизовані методики:
 1. Методика дослідження самооцінки особистості та визначення індексу задоволення собою (спрощена версія Q – сортування В. Стефенсона).
 2. Тест-опитувальник самовідношення В.В. Століна, С.Р. Пантелєєва.

3. Методика оцінки рівня ситуативної та особистісної тривожності (Ч.Д. Спілберга, Ю.Л. Ханіна).

- Методи обробки та інтерпретації даних.

База дослідження. Дослідження проводилося на базі МДУ. В дослідженні взяло участь 60 студентів педагогічного та гуманітарного факультетів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані практичними психологами та викладачами ЗВО з метою діагностики адиктивної поведінки студентів (на прикладі тютюнопаління).

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі наведене теоретичне узагальнення та емпіричне дослідження психологічних особливостей самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою (на прикладі тютюнопаління).

У комплексі проблем розвитку активності особистості і реалізації її творчого потенціалу суттєва роль належить проблемам самосвідомості та саморегуляції поведінки. Вивчення самосвідомості у кожен віковий період розвитку особистості має важливе практичне значення, оскільки тільки з урахуванням психологічних закономірностей щодо його природи та змісту можна на науковій основі організувати виховну і розвивальну роботу з молоддю. Самосвідомість, як будь-яке складне психологічне утворення, є нерозривною єдністю трьох сторін: когнітивної (самопізнання), емоційної (ставлення до себе) і регулятивної.

Вивчаючи особливості розвитку самосвідомості в юнацький (студентський) віковий період, варто враховувати різні рівні та певну міру продуктивності і рефлексивної діяльності конкретної людини, адже відмінності у здійсненні цієї діяльності досить великі і відображають особливості їхньої індивідуальної природи, про що свідчить високий показник розвитку розумової рефлексії.

Термін «рефлексія», «самопізнання», «уявлення про себе» відображають когнітивну сторону самосвідомості; «ставлення до себе» та «самооцінка»-емоційну сторону. «Образ Я» і «Я-концепція» розглядається як структурні утворення самосвідомості, як «кінцевий продукт» нерозривної діяльності трьох її сторін. В загальній структурі особистості самосвідомість постає як складна, інтегративна властивість її психічної діяльності, центральне її утворення. Самосвідомість певним чином фіксує результат психічного розвитку особистості на конкретному етапі, а також, виступаючи як регулятор поведінки, має властивість впливати на подальший розвиток особистості.

Останнім часом проблема поведінки, що відхиляється, є вельми актуальною для суспільства і досліджується в широкому контексті медичного

і психологічного пізнання. Одним із проявів девіантної, часом і делінквентної поведінки, є uzалежнення. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається негативна тенденція збільшення кількості та інтенсивності поведінкових девіацій, випадків компульсивної (залежної) поведінки.

У сучасній науці термін «адиктивна поведінка» (від англ. addiction - пристрась, згубна звичка, схильність до чогось) вживається для позначення будь-яких фактів поведінки стосовно адиктивних речовин; він охоплює весь спектр поведінкових феноменів, спрямованих на вживання (використання) якогось агента, спроможного викликати залежність. Адиктивна поведінка визначається також як «зловживання різноманітними речовинами, які змінюють психічний стан, включаючи алкоголь і паління тютюну».

Адиктивну, залежну поведінку можна визначити як одну з форм деструктивної, девіантної поведінки, що виражена в прагненні до відходу від реальності за допомогою спеціальної зміни свого психічного стану. Поняття адиктивної поведінки охоплює різні типи поведінки: сюди входять наркотична залежність і алкоголізм, куріння, пристрась до азартних і комп'ютерних ігор, потреба у рясній їжі (булімія), частих сексуальних контактах і багато ін.

Отже, аналізуючи результати емпіричного дослідження самосвідомості студентів з адиктивною поведінкою (на прикладі тютюнопаління) слід зазначити, що загальний відсоток відхилень від норми (реалістичного рівня самооцінки) в групі досліджуваних, які палять переважає. Для досліджуваних, які палять, на відміну від однолітків характерним є зниження самооцінки, що говорить або ж про справжню або про «захисну» невпевненість у собі, яка допомагає відхилитися від відповідальності, та виправдовує небажання докладати зусиль.

Студенти, які палять відрізняються більш негативним самостваленням, що підтверджується більш високими показниками за шкалами «ствалення інших» та «самозвинувачення». Їм притаманна конформність, виражена мотивація соціального схвалення, а також вибіркоче ствалення до себе на шкоду внутрішній чесності та відкритості по відношенню до власної

особистості. За звичних умов, у них проявляється позитивний фон самоствалення, але при виникненні несподіваних труднощів може виникати недооцінка власних успіхів, можливостей, підвищення вимог до себе. У досліджуваних більш низькі показники за шкалою самовпевненості - це свідчить про те, що їх впевненість є ситуаційною, тобто у звичних ситуаціях вони відчувають себе впевнено, орієнтовані на успіх, але при несподіваній появі труднощів впевненість знижується, зростає почуття тривоги та стурбованості.

Студенти, які палять схильні визнавати деякі свої якості, їх унікальність, в той же час відбувається недооцінка інших якостей, що негативно впливає на здатність сприймати раціональну критику у свою адресу. У досліджуваних спостерігаємо підвищені показники високого рівня особистісної та ситуативної тривожності. Такі показники погано впливають на життєдіяльність студентів, на їх здатність встановлювати стосунки, самостійно приймати рішення, а також впливає на вибір будь-якої ситуації, що супроводжується внутрішньоособистісними конфліктами та призводить до конфліктів з оточуючими.

Отже, за допомогою проведення заходів діагностики та профілактики адиктивної поведінки у ЗВО, необхідно формувати тенденцію до зменшення кількості студентів, які палять. Необхідно створити спеціальні умови для усунення факторів адиктивної поведінки; роз'яснити сутність і зміст впливу на організм людини тютюну; сформувати у студентів навички відмови від пропозицій тютюнопаління. Перспективами подальших досліджень є розробка програми соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки студентів.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>